

Marta Chrabąszcz

Centrum Usług Wspólnych Gminy Dąbrowa Tarnowska
Akademia Nauk Stosowanych w Tarnowie
<https://orcid.org/0000-0003-0480-1246>
marta.chrabaszcz@onet.pl

Profilaktyka uzależnień w szkole w aspekcie prawnym

The legal aspect of addiction prevention at school

Abstrakt

Głównym celem teoretycznym niniejszego artykułu jest analiza sposobu ujęcia profilaktyki uzależnień w szkole w obowiązującym prawie. Z kolei celem praktycznym jest wykorzystanie tej wiedzy przez szkołę, która opracowuje szkolny program wychowawczo-profilaktyczny. Badanie przeprowadzono metodą jakościowej analizy treści (*content analysis*) dokumentów urzędowych. Przeprowadzone badania pozwoliły ustalić, iż unormowania prawne dotyczące szkolnej profilaktyki są zbyt rozproszone w różnych aktach prawnych, definicje legalne pojęć profilaktycznych pojawiają się dopiero w aktach wykonawczych. Ponadto ustalono, że najważniejsze wartości wpisane w akty prawne dotyczące profilaktyki uzależnień to zdrowie oraz dobro i rozwój ucznia. Artykuł może być przydatny szkołom w usystematyzowaniu zadań profilaktycznych w odniesieniu do różnych aktów prawnych.

Słowa kluczowe

---

profilaktyka, uzależnienia, prawo oświatowe, program wychowawczo-profilaktyczny, szkoła, socjologia edukacji

Abstract

The main theoretical aim of this article is to analyse the way the current legal acts approach addiction prevention at school. In turn, the practical aim is the applicability of the knowledge in schools which develop their educational and prevention program. The study was carried out using the method of qualitative content analysis of official documents. The study allowed to establish that the legal regulations concerning prevention at schools are

Informacja o artykule / Article Information

Otrzymano (Received): 15.06.2022 • Przyjęto do druku (Accepted): 17.06.2022 • Opublikowano (Published): Czerwiec (July) 2022

unnecessarily scattered in various legal acts. Legal definitions of preventive concepts appear only in executive acts. Furthermore, it was established that the most important values included in the legal acts concerning addiction prevention are health as well as well-being and development of a student. The article may be useful for schools in systematising preventive tasks in relation to various legal acts.

Keywords

prevention, addiction, educational law, educational and preventive program, school, sociology of education

Uwagi wstępne

Współczesne problemy, takie jak uzależnienia behawioralne (zaburzenia zachowania o charakterze nałogowym, jednocześnie niezwiązane z przyjmowaniem substancji psychoaktywnych), używanie i nadużywanie substancji psychoaktywnych oraz cyberuzależnienia powodują wzrost zainteresowania skutecznymi sposobami przeciwdziałania negatywnym zjawiskom wśród dzieci i młodzieży. Sposoby te mieszczą się w szeroko rozumianej profilaktyce będącej przedmiotem badań kilku nauk, szczególnie pedagogiki¹. Główne pytanie badawcze niniejszego artykułu brzmi: W jaki sposób obowiązujące akty prawne ujmują zagadnienie szkolnej profilaktyki uzależnień? Z kolei cel praktyczny zakłada pomoc społecznościom szkolnym (rodzicom, nauczycielom, dyrektorowi), które często nie znają wystarczająco uregulowań prawnych, w wykorzystaniu tej wiedzy w tworzeniu i realizacji szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego.

Obszarami, które zweryfikowano w trakcie badania, były kwestie związane z wyodrębnieniem aktów prawnych regulujących szkolną profilaktykę uzależnień wraz z uwzględnieniem analizy aksjologicznej, definiowaniem w nich podstawowych pojęć związanych z profilaktyką oraz wyszczególnieniem obowiązków prawnych dotyczących realizacji zadań w tym obszarze. Badaniom przyświeca hipoteza główna: unormowania prawne dotyczące szkolnej profilaktyki są zbyt rozproszone w różnych aktach prawnych (ustawy, rozporządzenia, lokalne uchwały), co może utrudniać skonstruowanie dobrego programu wychowawczo-profilaktycznego w szkole, respektującego wszystkie obowiązki prawne. Hipotezą szczegółową jest założenie, że w ustawach nie definiuje się pojęć związanych z profilaktyką, co wymaga szukania ich w aktach

¹ Zob. np. K. Ostaszewski, *Skuteczność profilaktyki używania substancji psychoaktywnych. Podstawy opracowywania oraz ewaluacja programów dla dzieci i młodzieży*, Warszawa 2003.

wykonawczych albo poza aktami prawnymi. Może to prowadzić do błędnych interpretacji przepisów prawa i niejednolitego ich rozumienia. Przyjmując, że prawo jest zabarwione aksjologicznie, założono też, że najważniejsze wartości wpisane w akty prawne dotyczące profilaktyki uzależnień to zdrowie oraz dobro i rozwój ucznia.

Aby zrealizować główny cel badań, posłużono się metodą jakościowej analizy treści (*content analysis*)² dokumentów urzędowych ustaw oraz rozporządzeń. Za wyborem tej metody (której autorstwo przypisuje się amerykańskiemu socjologowi Bernaldowi Berelsonowi) stoi założenie, że teksty językowe, w tym urzędowe dokumenty, stanowią pewnego rodzaju zachowanie społeczne, a ich analiza pozwala wnioskować o językowych zjawiskach społecznych. Jak podkreśla Piotr Mikiewicz, analizowanie procesów zachodzących w instytucji szkolnej jest warunkiem zrozumienia współczesnego społeczeństwa i jego zmienności³. Szkoła jest przecież integralną częścią życia społecznego.

Złożoność problematyki prawa oświatowego (rozumianego jako zespół norm, za pomocą których regulowana jest problematyka organizacji i zarządzania oświatą) powoduje, że biegłe poruszanie się w jego obrębie może sprawiać trudność. W przypadku profilaktyki uzależnień, będącej tematem niniejszych rozważań, trudność ta spotęgowana jest tym, iż realizacja zadań profilaktycznych wykracza poza prawo oświatowe i wymaga znajomości aktów prawnych spoza oświaty. Aspekty prawne profilaktyki były już przedmiotem analiz⁴, jednak biorąc pod uwagę, że prawo dotyczące profilaktyki uzależnień jest nie tylko bardzo złożone, ale także charakteryzuje się dużą dynamiką zmian, co dodatkowo utrudnia jego poznanie i stosowanie, podjęcie niniejszych badań jest uzasadnione. Dodatkowo w żadnej z prac nie był dotąd analizowany aspekt definicyjny i aksjologiczny, co uzupełnia niniejszy artykuł.

---

² Zob. L. Sołoma, *Metoda analizy treści*, [w:] tegoż, *Metody i techniki badań socjologicznych. Wybrane zagadnienia*, Olsztyn 2002, s. 96-99; K. Szczepaniak, *Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – refleksje metodologiczne*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica” 2012, nr 42, s. 83-112.

³ Zob. P. Mikiewicz, *Oblicza socjologii edukacji – w stronę syntetycznego modelu analiz*, „Edukacja” 2017, nr 3 (142), s. 5.

⁴ Zob. np. A. Jeżowski, *Ramy prawne, organizacja i finansowanie profilaktyki*, [w:] *Profilaktyka w szkole. Stan i rekomendacje dla systemu oddziaływań profilaktycznych w Polsce*, red. R. Porzak, Lublin 2019, s. 24-33, <https://www.profilaktycy.pl/index.php/produkty/ksiazka-profilaktyka-w-szkole>, [dostęp: 7 czerwca 2022 r.]; J. Kusztal, *Prawne podstawy profilaktyki uzależnienia od hazardu w Polsce*, [w:] J. Kusztal, M. Piasecka, A. Nastazjak, *Profilaktyka uzależnienia od hazardu oparta na dowodach naukowych*, Kraków 2021, s. 55-118; D. Macander, *Profilaktyka uzależnień w szkole. E-poradnik*, Warszawa, <https://www.ore.edu.pl/2015/06/profilaktyka-uzaleznien-materialy-do-pobrania/>, [dostęp: 7 czerwca 2022 r.].

Definicje legalne

Szkoła, pełniąc funkcje z zakresu administracji publicznej, zgodnie z zasadą praworządności, określoną w art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁵, musi działać na podstawie i w granicach prawa. Jej działalność jest unormowana zarówno przez prawo powszechnie obowiązujące (posiadające zdolność kształtowania sytuacji prawnej wszystkich kategorii adresatów), jak i przez prawo miejscowe (przepisy prawa powszechnie obowiązującego wydawane na szczeblu terenowym), a także prawo wewnętrzne ustanowione przez szkołę. Hierarchia aktów prawnych zakłada, że prawo na najniższym szczeblu – prawo wewnątrzszkolne – nie może być sprzeczne z aktami wyższego rzędu (ustawami, rozporządzeniami, uchwałami lokalnymi). Ważne jest właściwe rozumienie terminologii stosowanej przez ustawodawcę. Żeby wyeliminować sytuację różnego interpretowania pojęć używanych w przepisie prawnym, ukierunkować wykładnię przepisów, tworzy się tzw. definicje legalne⁶. Definicja legalna zredagowana przez prawodawcę określa znaczenie definiowanego wyrazu lub wyrażenia albo podaje jednoznaczną charakterystykę definiowanego przedmiotu.

Istotne jest, że żadna ustawa dotycząca profilaktyki uzależnień w szkole nie zawiera *explicite* wyrażonej definicji terminu ‘profilaktyka’⁷. W podstawowej ustawie opisującej funkcjonowanie polskiego systemu oświaty, tj. ustawie Prawo oświatowe, w art. 4 zawarto definicje legalne ponad 40 pojęć, z czego żadne z nich nie dotyczy profilaktyki⁸. Jedynie artykuł 1 ww. ustawy, stanowiący deklarację ustawodawcy w przedmiocie tego, jakie cele powinny być realizowane przez system oświaty, zaznacza, że **zadania z zakresu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży są wzmocnieniem i uzupełnieniem procesu wychowania**, definiowanego jako „wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej” (art. 1 pkt 3). Można więc wywodzić, że zakładane cele wychowania są jednocześnie celami profilaktyki. Również pośród 10 definicji legalnych znajdujących się w art. 2¹ Ustawy z dnia 26 października 1982 r.

⁵ Zob. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483).

⁶ Zob. M. Bartoszewicz, *Definicje legalne w świetle zasady określoności prawa*, https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/89847/PDF/26_M_Bartoszewicz_Definicje_legalne_w_swietle_zasady_okreslonosci_prawa.pdf, [dostęp: 7 czerwca 2022 r.].

⁷ Ujęcia definicyjne terminu ‘profilaktyka’ w różnych naukach (pedagogika, pedagogika społeczna, psychologia, socjotechnika, prakseologia) prezentuje A. Salamucha w artykule: *Pojęcie profilaktyki (analiza semiotyczna)*, „Roczniki Pedagogiczne” 2016, nr 4, t. 8 (44), s. 7–48.

⁸ Zob. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2021 r., poz. 1082 ze zm.).

o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁹ i około 40 definicji w Ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii¹⁰ brak jest wyjaśnienia terminu ‘profilaktyka’ (w ustawie tej w art. 4 pkt 12 wyjaśniono jedynie pojęcie ograniczenia szkód zdrowotnych i społecznych jako działań ukierunkowanych na zmniejszenie problemów zdrowotnych i społecznych wynikających z używania w celach innych niż medyczne środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych). Definicję profilaktyki wprowadzono dopiero na poziomie aktu wykonawczego, czyli Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii. W § 1 zdefiniowano, iż pod pojęciem działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej rozumie się **„działania uprzedzające oparte na naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności mające na celu przeciwdziałanie pojawianiu się zachowań ryzykownych** związanych z używaniem środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych, nowych substancji psychoaktywnych przez uczniów i wychowanków, charakteryzujących się nieprzestrzeganiem przyjętych dla danego wieku zwyczajowych norm i wymagań, niosących ryzyko negatywnych konsekwencji dla zdrowia fizycznego i psychicznego ucznia lub wychowanka oraz jego otoczenia społecznego”¹¹. Wskazana definicja zawężona została jednak do przeciwdziałania narkomanii. W § 5 rozporządzenia określono rodzaje działalności profilaktycznej szkoły polegające „na realizowaniu zadań z zakresu profilaktyki uniwersalnej, selektywnej i wskazującej”, przy czym określono też adresatów poszczególnych rodzajów profilaktyki, cel oraz rodzaj zadań, co zostanie przedstawione w dalszej części artykułu.

W przywołanym rozporządzeniu zdefiniowano także wyrażenia „czynniki chroniące” i „czynniki ryzyka”. Istotne w przeciwdziałaniu zachowaniom ryzykownym czynniki chroniące to „indywidualne cechy i zachowania uczniów lub wychowanków, cechy środowiska społecznego i efekty ich wzajemnego oddziaływania, których występowanie

---

⁹ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2021 r., poz. 1119 ze zm.).

¹⁰ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2020 r., poz. 2050 ze zm.).

¹¹ Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1449).

wzmocnia ogólny potencjał zdrowotny ucznia lub wychowanka i zwiększa jego odporność na działanie czynników ryzyka”¹², natomiast czynniki ryzyka to „indywidualne cechy i zachowania uczniów lub wychowanków, cechy środowiska społecznego i efekty ich wzajemnego oddziaływania, które wiążą się z wysokim prawdopodobieństwem wystąpienia zachowań ryzykownych stanowiących zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju, zdrowia, bezpieczeństwa lub funkcjonowania społecznego”¹³. Powyższe definicje są bardzo istotne w odniesieniu do podstawowej zasady tworzenia programów profilaktycznych, która mówi, iż mają one wzmacniać czynniki ochronne, a zmniejszać czynniki ryzyka¹⁴.

Podsumowując tę część rozważań, można zauważyć, że ustawodawca nie widzi potrzeby definiowania w ustawach podstawowego pojęcia profilaktyki w postaci definicji legalnej. Biorąc pod uwagę fakt, iż przepisy mają być formułowane w sposób jednoznaczny, precyzyjny, jasny i zrozumiały dla przeciętnego odbiorcy, można zakładać, że ustawodawca uznał pojęcie profilaktyki za powszechnie zrozumiałe i wystarczające jest odwołanie się do leksykalnego znaczenia terminu: ‘profilaktyka’ – z gr. *prophylássein* ‘strzec się, zapobiegać’, „działania mające na celu zapobieganie niekorzystnym zjawiskom, zwłaszcza chorobom”¹⁵. Jeżeli bowiem jakieś pojęcie nie jest zdefiniowane przez ustawodawcę, wówczas należy rozumieć je w znaczeniu powszechnym, tj. nadanym mu przez język polski. Dla autorów szkolnych programów wychowawczo-profilaktycznych wyjaśnienie dotyczące rozumienia pojęcia dostarcza również minister do spraw oświaty, na stronie Ministerstwa Edukacji i Nauki możemy zapoznać się z następującą definicją: „Profilaktyka to podejmowanie działań, skierowanych do różnych grup, we współpracy z różnymi środowiskami i instytucjami, które mają na celu zapobieganie pojawieniu się lub rozwojowi zaburzeń, chorób lub innych niekorzystnych zjawisk społecznych”¹⁶. Podobnie przyjmuje się w publikacjach skierowanych do samorządów lokalnych, np. „działania mające na celu zapobieganie różnym zachowaniom ryzykownym i problemom dzieci i młodzieży”¹⁷.

¹² Tamże.

¹³ Tamże.

¹⁴ Zob. *Preventing Drug Use among Children and Adolescents. A Research-Based Guide for Parents, Educators, and Community Leaders*, https://nida.nih.gov/sites/default/files/preventingdruguse_2.pdf, [dostęp: 7 czerwca 2022 r.].

¹⁵ *Profilaktyka*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/profilaktyka.html>, [dostęp: 7 czerwca 2022 r.].

¹⁶ *Profilaktyka*, <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/profilaktyka>, [dostęp: 7 czerwca 2022 r.].

¹⁷ *Vademecum skutecznej profilaktyki problemów młodzieży. Poradnik dla samorządowców i praktyków oparty na wynikach badań naukowych*, red. S. Grzelak, Warszawa 2015, s. 16.

Ustawy

Na początku warto zaznaczyć, że na gruncie nauk prawnych prawo jest utożsamiane z konkretną normą prawną, przepisem prawa lub źródłem. Pojęcie prawa można ulokować w dwóch grupach. Pierwsza z nich to normatywna, która ujmuje prawo jako całokształt reguł określających pożądane zachowanie człowieka, a druga aksjologiczna, wyjaśniająca prawo w kategoriach określonych wartości¹⁸. Tę perspektywę przyjęto w niniejszych badaniach, analizując zarówno normy prawne, jak i wymiar aksjologiczny. Analizę aktów prawnych dotyczących profilaktyki należy rozpatrywać w hierarchii: ustawy – rozporządzenia – lokalne uchwały.

Ustawa Prawo oświatowe wskazuje, iż procesami realizowanymi w systemie oświaty, co określone jest w preambule do ww. ustawy oraz w art. 1, są kształcenie oraz wychowanie. Artykuł 1 ww. ustawy, w którym ustawodawca wyraził stanowisko o dominującej roli rodziny w kwestii wychowania dziecka, zakłada pomocniczą funkcję wychowawczą szkoły wobec rodziny (pkt 2), a także – jak już wspomniano – wyznacza profilaktyce funkcje wzmocnienia i uzupełnienia procesu wychowania ukierunkowanego na wielowymiarowe wspieranie rozwoju dziecka. Takie ujęcie profilaktyki zakłada niejako jej podrzędność wobec pozostałych dwóch procesów, tj. kształcenia i wychowania. Umieszczenie profilaktyki za kształceniem i wychowaniem na poziomie ustawy przekłada się na hierarchię tych procesów w szkole, co może oznaczać, że zasoby organizacyjne przyczyniające się do realizacji celów szkoły, takie jak np. czas, uwaga, finanse, kompetencje¹⁹ w pierwszej kolejności kierowane są na działania o charakterze dydaktycznym i wychowawczym. Niemniej jednak ustawa sprawia, że prowadzenie działań profilaktycznych w ramach programu wychowawczo-profilaktycznego jest obowiązkiem szkoły jako instytucji. Obowiązek ten nakłada art. 26 ustawy, zgodnie z którym treści o charakterze wychowawczym kieruje szkoła do uczniów, natomiast krąg odbiorców treści o charakterze profilaktycznym został poszerzony o nauczycieli oraz rodziców. Ustawa wymaga, aby program profilaktyczno-wychowawczy poprzedzony został rozpoznaniem potrzeb rozwojowych uczniów poprzez coroczną diagnozę. Należy zdiagnozować czynniki chroniące i czynniki ryzyka, ze

---

¹⁸ Zob. A. Balicki, M. Pyter, *Prawo oświatowe*, Warszawa 2015, s. 1.

¹⁹ Por. S. Flaszewska, A. Zakrzewska-Bielawska, *Organizacja z perspektywy zasobów – ewolucja w podejściu zasobowym*, [w:] *Nauka o organizacji. Ujęcie dynamiczne*, red. A. Adamik, Warszawa 2013, s. 222–254.

szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych. W zakresie programu wychowawczo-profilaktycznego ustawodawca zobowiązał do współpracy trzy organy szkoły, tj. radę rodziców (respektując konstytucyjne prawo rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem, to rodzicom przyznano prawo uchwalenia programu), radę pedagogiczną (współdziała z radą rodziców w tym zakresie) oraz dyrektora szkoły (przeprowadza diagnozę, jest odpowiedzialny za realizację programu w szkole oraz w przypadku gdy rada rodziców nie dojdzie do porozumienia z radą pedagogiczną, ustala program wychowawczo-profilaktyczny w porozumieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny; ponadto na mocy art. 68 jest zobowiązany do podejmowania działań prozdrowotnych stwarzających warunki harmonijnego rozwoju psychofizycznego uczniów). Na konieczność realizacji zadań profilaktycznych w szkole wskazuje także art. 4 pkt 24 ustawy, zgodnie z którym podstawa programowa kształcenia ogólnego oprócz obowiązkowych zestawów celów kształcenia i treści nauczania, opisanych w formie wymagań dotyczących wiedzy i umiejętności powinna zawierać także zadania wychowawczo-profilaktyczne szkoły.

Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi w art. 5 zobowiązuje ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania do uwzględnienia problemu trzeźwości i abstynencji wśród celów wychowania oraz zapewnienia w programach nauczania wiedzy o szkodliwości alkoholizmu dla jednostki oraz w życiu rodzinnym i społecznym. Oprócz wskazanego powyżej zobowiązania ministra ustawa ta nie odnosi się bezpośrednio do pracy szkół, natomiast zobowiązuje jednostki samorządu terytorialnego, by w ramach tzw. zadań własnych prowadziły działania związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych. Jednym z zadań jest prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnieniom behawioralnym, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych. Zadania te realizowane są w postaci uchwalonego przez radę gminy programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, stanowiącego część szerszej strategii rozwiązywania problemów społecznych i uwzględniającego cele operacyjne dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii określone w Narodowym Programie Zdrowia. Jak wskazuje ustawa, elementem

gminnego programu mogą być również zadania związane z przeciwdziałaniem uzależnieniom behawioralnym. Gminne programy uchwalone na podstawie tej uchwały mogą wyznaczać szkołom określone zadania profilaktyczne wynikające z przeprowadzonej diagnozy.

Z kolei Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii w art. 2 ust. 1. wskazuje, iż przeciwdziałanie narkomanii realizuje się przez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, gospodarczej, oświatowo-wychowawczej i zdrowotnej, a w szczególności poprzez działalność wychowawczą, edukacyjną, informacyjną i profilaktyczną. Do podmiotów odpowiedzialnych za realizację powyższego zadania zobowiązano m. in. jednostki samorządu terytorialnego oraz szkoły i przedszkola (art. 5). Do zadań gminy należy w tym obszarze prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych dla uczniów (art. 10 ust. 1). W art. 10 ust. 2a ww. ustawy, podobnie jak w ustawie o wychowaniu w trzeźwości, wskazano, iż w gminnym programie uwzględnia się działalność wychowawczą, edukacyjną, informacyjną i profilaktyczną prowadzoną w szkołach, a także diagnozę w zakresie występujących w szkołach czynników ryzyka i czynników chroniących, natomiast w art. 10 ust. 2b ustanowiono, iż w ramach gminnego programu w szkołach są realizowane w szczególności działania o potwierdzonej skuteczności lub oparte na naukowych podstawach. Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii w art. 19 wyznacza zakres działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej obejmującej m. in. promocję zdrowia psychicznego, promocję zdrowego stylu życia, informowanie o szkodliwości środków i substancji, których używanie może prowadzić do narkomanii, oraz o narkomanii i jej skutkach, edukację psychologiczną i społeczną oraz edukację prawną. W odniesieniu do szkół działalność ta obejmuje: wprowadzanie problematyki zapobiegania narkomanii do programów wychowawczo-profilaktycznych jednostek organizacyjnych systemu oświaty, a także wprowadzanie problematyki zapobiegania narkomanii do programów przygotowania zawodowego osób zajmujących się wychowaniem oraz profilaktyką w szkołach. Zgodnie z ustawą szczegółowe zadania z zakresu działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej określa Narodowy Program Zdrowia.

Inną ustawą chroniącą dzieci i młodzież przed uzależnieniami jest ustawa o grach hazardowych²⁰. Ustawa nie ustala zadań profilaktycznych, natomiast wprowadzone w art. 27 ograniczenia wiekowe tworzą ochronę dzieci i młodzieży przed uzależnieniem od hazardu. Działaniem ochronnym jest izolowanie osób poniżej 18. roku życia od udziału w większości gier hazardowych. Osoby, które nie ukończyły 18 lat, mają bowiem zakaz wstępu do ośrodków gier oraz do punktów przyjmowania zakładów wzajemnych osób, a także nie mogą brać udziału w grach hazardowych z wyjątkiem loterii fantowych oraz loterii promocyjnych. Zakazane jest więc nie tylko uczestnictwo w grach hazardowych, ale nawet przebywanie w miejscach gier i zakładów. Za naruszenie tego przepisu podmiotom zarządzającym gry hazardowe grożą sankcje administracyjne, a także odpowiedzialność karna skarbową.

Ustawa o zdrowiu publicznym²¹ na mocy zmian, które weszły od 1 stycznia 2022 r.²², w katalogu zadań z zakresu zdrowia publicznego wymienia w art. 2 ust. 3a i 3b „kreowanie postaw zdrowotnych i społecznych sprzyjających profilaktyce zachowań ryzykownych” oraz „zapobieganie uzależnieniom oraz skutkom zdrowotnym i społecznym wynikającym z uzależnień”. Problematyce profilaktyki uzależnień poświęcony jest cały rozdział 2a dodany ustawą z dnia 17 grudnia 2021 r.²³ Ustawa powołuje Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom, instytucję mającą za zadanie wykonywać zadania z zakresu:

- 1) profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych;
- 2) przeciwdziałania narkomanii;
- 3) przeciwdziałania innym uzależnieniom, w tym dofinansowane z Funduszu Rozwiązywania Problemów Hazardowych.

Rozporządzenia

Na podstawie ustaw wydawane są przez organy władzy wykonawczej niższe rangą akty normatywne, czyli rozporządzenia, które realizują upoważnienie zawarte w ustawie i precyzują jej przepisy. W odniesieniu do szkolnej profilaktyki uzależnień trzeba przywołać cztery akty wykonawcze.

²⁰ Zob. Ustawa o grach hazardowych z dnia 19 listopada 2009 r. (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 888).

²¹ Ustawa o zdrowiu publicznym z dnia 11 września 2015 r. (Dz.U. z 2021 r., poz. 1956 ze zm.).

²² Ustawa o zmianie ustawy o zdrowiu publicznym oraz niektórych innych ustaw z dnia 17 grudnia 2021 r. (Dz.U. z 2021 r., poz. 2469).

²³ Tamże.

Wprowadzona w 2017 r. rozporządzeniem²⁴ podstawa programowa dla szkół podstawowych ośmioklasowych, stanowiących fundament wykształcenia, ważną rolę wyznacza edukacji zdrowotnej. W jej ramach zaleca kształtowanie postaw prozdrowotnych uczniów, w tym wdrożenie ich do zachowań higienicznych, bezpiecznych dla zdrowia własnego i innych osób, a poza tym zobowiązuje szkołę do ugruntowania wiedzy z zakresu prawidłowego odżywiania się, korzyści płynących z aktywności fizycznej, a także stosowania profilaktyki. Edukacja prozdrowotna zmierza do kształtowania zdrowego stylu życia i inspirowania harmonijnego rozwoju. Jest więc to ujęcie bardzo ogólne.

Istotne zadania dotyczące profilaktyki reguluje cytowane już rozporządzenie w sprawie przeciwdziałania narkomanii. Rozporządzenie to zobowiązuje szkoły do prowadzenia, opartej na naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności, systematycznej działalności w obszarze wychowawczym, edukacyjnym, informacyjnym i profilaktycznym wśród uczniów, rodziców, nauczycieli i innych pracowników. W obszarze profilaktyki § 5 rozporządzenia wskazuje na konieczność realizacji zadań w trzech rodzajach profilaktyki: uniwersalnej, selektywnej i wskazującej. Działalność profilaktyczna ma obejmować:

- 4) profilaktykę uniwersalną ukierunkowaną na wspieranie wszystkich uczniów i wychowanków w prawidłowym rozwoju i zdrowym stylu życia oraz obejmującą podejmowanie działań, których celem jest ograniczanie zachowań ryzykownych niezależnie od poziomu ryzyka używania przez nich środków i substancji;
- 5) profilaktykę selektywną mającą na celu wspieranie uczniów i wychowanków, którzy ze względu na swoją sytuację rodzinną, środowiskową lub uwarunkowania biologiczne są w wyższym stopniu narażeni na rozwój zachowań ryzykownych;
- 6) profilaktykę wskazującą wspierającą uczniów i wychowanków, u których rozpoznano wczesne objawy używania środków i substancji, lub występowania innych zachowań ryzykownych, ale nie zostały one zdiagnozowane jako zaburzenia lub choroby wymagające leczenia.

---

²⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356 ze zm.).

Najistotniejsze działania w ramach powyżej opisanych obszarów obejmują:

- 1) realizowanie wśród uczniów i wychowanków oraz ich rodziców lub opiekunów dostosowanych do potrzeb indywidualnych i grupowych programów zalecanych w ramach systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego, przy czym dobór odpowiedniego programu uzależnia się od celu profilaktycznego, który wynika z uprzednio przeprowadzonej diagnozy;
- 2) przygotowanie oferty zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia, jako alternatywnej pozytywnej formy działalności zaspakajającej ważne potrzeby, w szczególności potrzebę podniesienia samooceny, sukcesu, przynależności i satysfakcji życiowej;
- 3) kształtowanie i wzmacnianie norm przeciwnych używaniu środków i substancji szkodliwych przez uczniów i wychowanków, a także norm przeciwnych podejmowaniu innych zachowań ryzykownych;
- 4) doskonalenie zawodowe nauczycieli i wychowawców w zakresie realizacji szkolnej interwencji profilaktycznej w przypadku podejmowania przez uczniów i wychowanków zachowań ryzykownych;
- 5) w razie potrzeby włączanie w indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny działań z zakresu przeciwdziałania używaniu szkodliwych środków i substancji psychoaktywnych.

Analizowane powyżej rozporządzenie w § 5 pkt 3 ppkt 5 postuluje włączanie w indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny działań z zakresu przeciwdziałania używaniu szkodliwych dla zdrowia środków i substancji. Świadczy to o tym, że profilaktycznymi działaniami zostali także objęci uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Działalność profilaktyczna może być prowadzona w formie m.in. zajęć edukacyjnych, zajęć z wychowawcą lub w formie interaktywnych wykładów, warsztatów, treningów umiejętności, projektów, debat, szkoleń, spektakli teatralnych, spotów, kampanii społecznych, happeningów, pikników edukacyjnych lub w innych formach uwzględniających wykorzystanie aktywnych metod pracy. Rozporządzenie dopuszcza także realizację zadań profilaktycznych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Obowiązki profilaktyczne zostały również wpisane w Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej

w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach²⁵. W § 24 określającym obowiązki pedagoga i psychologa wskazano, iż jednym z nich jest „podejmowanie działań z zakresu profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży”. Specjalistom zatrudnionym w szkole w katalogu obowiązków wprost wskazano realizowanie działań o charakterze profilaktycznym.

Istotnym aktem, do którego należy się odwoływać, przygotowując działania profilaktyczne, jest Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025 przyjęte na podstawie ustawy o zdrowiu publicznym²⁶. Wskazane w programie cele operacyjne obejmują profilaktykę uzależnień, a podmiotem odpowiedzialnym za realizację są minister właściwy do spraw zdrowia we współpracy z m.in. ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania. Program zakłada realizację zintegrowanych przeciwdziałań uzależnieniom, a także działań odrębnych dotyczących uzależnienia od tytoniu (nikotyny), alkoholu, od zachowań (uzależnienia behawioralne) oraz od narkotyków. W szkole zadania te są prowadzone poprzez akty wykonawcze Ministra Edukacji i Nauki oraz gminne programy uchwalane przez radę miejską.

Akty prawa miejscowego

Oprócz obowiązku wynikającego z prawa powszechnie obowiązującego szkoła może zostać zobowiązana do wykonywania określonych zadań profilaktycznych na podstawie lokalnych uchwał. Realizacja szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego stanowi wówczas element wdrażania lokalnej polityki dotyczącej zapobiegania problemom społecznym, co wynika z art. 4 pkt 28 ustawy Prawo oświatowe, który stanowi, iż zadania oświatowe gminy obejmują nie tylko zadania w zakresie kształcenia, wychowania i opieki, ale także w ramach tych obszarów działania w zakresie polityki społecznej. Ustawa o wychowaniu w trzeźwości narzuca gminie prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkoma-

---

²⁵ Zob. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1280).

²⁶ Zob. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025 (Dz.U. z 2021 r., poz. 642).

nii oraz uzależnieniom behawioralnym. Gminne programy uwzględniają cele operacyjne dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii określone w Narodowym Programie Zdrowia. Rozporządzenie o przeciwdziałaniu narkomanii podkreśla, iż działalność profilaktyczna powinna być realizowana z uwzględnieniem form i działań określonych w Gminnym Programie Przeciwdziałania Narkomanii oraz w Krajowym Programie Przeciwdziałania Narkomanii określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy o zdrowiu publicznym.

Aspekt aksjologiczny

Na koniec warto choćby szkicowo poruszyć problematykę aksjologiczną wpisaną w analizowane akty prawne. Prawo, począwszy od ustawy zasadniczej, chroni bowiem pewne dobra²⁷. Niewątpliwie istotną wartością w analizowanych aktach prawnych jest troska o **zdrowie**, która pośrednio wpisuje się w konstytucyjną wartość ochrony ludzkiego życia w aspekcie witalnym. Wartość tę można wywodzić zarówno z ustaw, jak i z rozporządzeń. Zdrowie jako wartość, o którą należy dbać, pojawia się przede wszystkim w ustawie o zdrowiu publicznym. I choć pojęcie zdrowia publicznego nie zostało zdefiniowane w ustawie, to na podstawie zakresu zadań określonych w art. 2 można uznać, że traktuje się je jako wspólne dobro publiczne, a nie tylko dobro indywidualne. Również rozporządzenie w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025 wskazuje główny cel programu: „zwiększenie liczby lat przeżytych w zdrowiu oraz zmniejszenie społecznych nierówności w zdrowiu”²⁸. Podobnie rozporządzenie wydane w celu przeciwdziałania narkomanii w działalności wychowawczej i edukacyjnej na pierwszym miejscu stawia prowadzenie działań z zakresu promocji zdrowia. Budowanie postawy prozdrowotnej i zdrowego stylu życia jako wartości staje się zadaniem szkoły, podejmowanym we współpracy z rodzicami. Rozporządzenie wprost postuluje „kształtowanie hierarchii systemu wartości, w którym zdrowie należy do jednych z najważniejszych wartości w życiu” (§ 2 pkt 2 ppkt 2).

²⁷ Zob. E. Gorlewska, *Słownictwo aksjologiczne w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Znaczenia tekstowe a konotacje potoczne*, Białystok 2019, s. 68–82.

²⁸ I. Cel strategiczny Narodowego Programu Zdrowia, Załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025, dz. cyt.

Innymi wartościami są szeroko rozumiane **dobro ucznia i jego rozwój**. Wynika to z ogólnej zasady polskiego prawa oświatowego, podkreślonej także w art. 5 ustawy Prawo oświatowe, która mówi, iż obowiązkiem nauczyciela jest kierowanie się dobrem uczniów, troską o ich zdrowie oraz postawę moralną i obywatelską. Wskazuje na to także ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii, w art. 22 ust. 3. zobowiązuje się ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, by „mając na względzie dobro dzieci i młodzieży”, określił w drodze rozporządzenia zakres i formy prowadzenia w szkołach działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej. Z kolei rozporządzenie o podstawie programowej dla szkół podstawowych za najważniejszy cel kształcenia uznaje dbałość o integralny rozwój biologiczny, poznawczy, emocjonalny, społeczny i moralny ucznia. Jednym ze sposobów realizacji tego celu jest podejmowanie działań prozdrowotnych. Podobnie rozporządzenie o przeciwdziałaniu narkomanii oprócz promocji zdrowia postuluje prowadzenie działań mających na celu wspomaganie ucznia i wychowanka w jego rozwoju ukierunkowanym na osiągnięcie pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, psychicznej, społecznej i aksjologicznej. Wartość ‘dobro dziecka’ nie została zdefiniowana w aktach normatywnych. Odnosi się do niej zasada dobra dziecka wyrażona w art. 72 Konstytucji RP, w art. 95 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, a zwłaszcza § 3, zgodnie z którym „władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny”²⁹, a także art. 3 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, zgodnie z którym „w sprawie nieletniego należy kierować się przede wszystkim jego dobrem, dążąc do osiągnięcia korzystnych zmian w osobowości i zachowaniu się nieletniego”³⁰. Brak ustawowej definicji przysparza wielu trudności interpretacyjnych i stanowi asumpt do dyskusji w powyższym zakresie. Jednak z przytoczonych aktów prawnych można odczytać, że zdrowie uczniów, ich dobro i rozwój z punktu widzenia ustawodawcy są wartościami prawnymi, a więc takimi, o które należy instytucjonalnie dbać i je chronić. Przywołane akty prawne wskazują także na odpowiedzialność państwa, samorządu terytorialnego i szkoły za realizację tych wartości.

---

²⁹ Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r., (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1359).

³⁰ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. z 2018 r., poz. 969). Definicja ta została powtórzona w art. 3 projektowanej ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, która ma zastąpić ustawę o postępowaniu w sprawach nieletnich. Projekt ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Druk 2183).

Zakończenie

Przepisy dotyczące profilaktyki podlegają zmianom. Jest to konieczne choćby ze względu na skalę przekształceń społecznych, jakie nieustannie zachodzą. Ważne jest, aby mieć świadomość, w jaki sposób akty normatywne ujmują jeden z trzech procesów zachodzących w szkole.

Powyższa analiza przepisów prawa potwierdza hipotezę główną. Z punktu widzenia tworzenia szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego trudność w ujęciu wszystkich zagadnień z zakresu profilaktyki uzależnień wynika z rozproszenia tych treści w kilku ustawach i rozporządzeniach. Wymaga to znajomości wielu przepisów prawnych, a biorąc pod uwagę fakt, iż program ten jest uchwalany przez radę rodziców, można zakładać, że rzadko rodzice posiadają wystarczające kompetencje w tym obszarze. Przywołane akty prawne dopiero na poziomie rozporządzeń definiują wybrane pojęcia, co powoduje wymóg szukania znaczeń w definicjach leksykalnych lub opracowaniach merytorycznych. Akty prawne powinny stanowić wystarczające źródło odniesienia. Z powyższych rozważań wynika, że nadrzędnymi wartościami realizowanymi poprzez zadania profilaktyczne są zdrowie oraz dobro ucznia i jego rozwój.

Przywołane na początku artykułu stwierdzenie, że teksty prawne mówią o niejęzykowych zjawiskach społecznych, pozwala stwierdzić, iż ochrona fundamentalnych wartości stanowi jeden z kluczowych sposobów przeciwdziałania problemom społecznym, takim jak np. alkoholizm i narkomania, uzależnienia behawioralne. Intensyfikacja tych ostatnich (zwłaszcza cyberuzależnień) powoduje konieczność podejmowania działań profilaktycznych w oświacie, co wyznaczone jest na poziomie makropolityki (ustawy, rozporządzenia), jak i na niższych poziomach mezo (regionu – prawo lokalne) i mikro – szkoły (prawo wewnątrzszkolne). Na poziomie polityki edukacyjnej widoczna jest próba podejmowania zintegrowanych działań, czego wyrazem są choćby zmiany wprowadzone przywoływaną ustawą z dnia 17 grudnia 2021 r., zmieniającą ustawę o zdrowiu publicznym.

Niewątpliwie profilaktyka uzależnień to wieloaspektowy obszar działań różnych instytucji publicznych, w tym szkół, wymagający wielu badań. Autorka zdaje sobie sprawę z ograniczeń przeprowadzonego badania. Przede wszystkim należałoby przeanalizować obowiązujące w szkołach programy wychowawczo-profilaktyczne w odniesieniu do przywołanych w niniejszym artykule aktów prawnych, a także zweryfikować ich realizację w praktyce szkolnej. Ponadto badania należałoby poszerzyć o analizę lokalnych uchwał wynikających z aktów wyższego

rzędu. Dałoby to możliwość wertykalnej analizy od ustaw, rozporządzeń poprzez lokalne uchwały aż do prawa wewnątrzszkolnego. Analizy te wykraczają jednak poza ramy niniejszego artykułu, natomiast wskazują kierunek dalszych badań.

Bibliografia

- Balicki A., Pyter M., *Prawo oświatowe*, Warszawa 2015.
- Flaszewska S., Zakrzewska-Bielawska A., *Organizacja z perspektywy zasobów – ewolucja w podejściu zasobowym*, [w:] *Nauka o organizacji. Ujęcie dynamiczne*, red. A. Adamik, Warszawa 2013, s. 222–254.
- Gorlewska E., *Słownictwo aksjologiczne w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Znaczenia tekstowe a konotacje potoczne*, Białystok 2019.
- Kusztal J., *Prawne podstawy profilaktyki uzależnienia od hazardu w Polsce*, [w:] J. Kusztal, M. Piasecka, A. Nastazjak, *Profilaktyka uzależnienia od hazardu oparta na dowodach naukowych*, Kraków 2021, s. 55–118.
- Mikiewicz P., *Oblicza socjologii edukacji – w stronę syntetycznego modelu analiz*, „Edukacja” 2017, nr 3 (142), s. 5–19.
- Ostaszewski K., *Skuteczność profilaktyki używania substancji psychoaktywnych. Podstawy opracowywania oraz ewaluacja programów dla dzieci i młodzieży*, Warszawa 2003.
- Ostaszewski K., *Standardy profilaktyki*, Warszawa 2016.
- Salamucha A., *Pojęcie profilaktyki (analiza semiotyczna)*, „Roczniki Pedagogiczne” 2016, nr 4, t. 8 (44), s. 7–48.
- Sołoma L., *Metody i techniki badań socjologicznych. Wybrane zagadnienia*, Olsztyn 2002.
- Szczepaniak K., *Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – refleksje metodologiczne*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Sociologica” 2012, nr 42, s. 83–112.
- Szymańska J., *Programy profilaktyczne. Podstawy profesjonalnej psychoprofilaktyki*, Warszawa 2015.
- Vademecum skutecznej profilaktyki problemów młodzieży. Poradnik dla samorządowców i praktyków oparty na wynikach badań naukowych*, red. Sz. Grzelak, Warszawa 2015.

Netografia

- Bartoszewicz M., *Definicje legalne w świetle zasady określoności prawa*, https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/89847/PDF/26_M_Bartoszewicz_Definicje_legalne_w_swietle_zasady_okreslonosci_prawa.pdf, [dostęp: 7 czerwca 2022 r.].
- Jeżowski A., *Ramy prawne, organizacja i finansowanie profilaktyki*, [w:] *Profilaktyka w szkole. Stan i rekomendacje dla systemu oddziaływań profilaktycznych w Polsce*, red. R. Porzak, Lublin 2019, s. 24–33; <https://www.profilaktycy.pl/index.php/produkty/książka-profilaktyka-w-szkole>, [dostęp: 7 czerwca 2022 r.].

- Macander D., *Profilaktyka uzależnień w szkole. E-poradnik*, Warszawa, <https://www.ore.edu.pl/2015/06/profilaktyka-uzaleznien-materialy-do-pobrania/>, [dostęp: 7 czerwca 2022 r.].
- Preventing Drug Use among Children and Adolescents. A Research-Based Guide for Parents, Educators, and Community Leaders*, https://nida.nih.gov/sites/default/files/preventingdruguse_2.pdf, [dostęp: 7 czerwca 2022 r.].
- Profilaktyka*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/profilaktyka.html>, [dostęp: 7 czerwca 2022 r.].
- Profilaktyka*, <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/profilaktyka>, [dostęp: 7 czerwca 2022 r.].

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483).
- Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r. (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1359).
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2021 r., poz. 1119 ze zm.).
- Ustawa z dnia 26 października o postępowaniu w sprawach nieletnich 1982 r. (t.j. z 2018 r., poz. 969).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2020 r., poz. 2050 ze zm.).
- Ustawa o grach hazardowych z dnia 19 listopada 2009 r. (t.j. Dz.U. z 2022, poz. 888).
- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz.U. z 2021 r., poz. 1956 ze zm.).
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2021 r., poz. 1082 ze zm.).
- Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy o zdrowiu publicznym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r., poz. 2469).
- Projekt ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Druk 2183).
- Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1449).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1280).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025 (Dz.U. z 2021 r., poz. 642).